

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2002-2003

14 januari 2003

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR BUITENLANDSE EN EUROPESE AANGELEGENHEDEN

Interpellatie van de heer Karim Van Overmeire tot de heer Jaak Gabriels, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Buitenlandse Handel en Huisvesting, over het standpunt van de Vlaamse regering ten aanzien van de eventuele toetreding van Turkije tot de Europese Unie

Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden

Dinsdag 14 januari 2003

WAARNEMEND VOORZITTER : De heer Johan Weyts

– *De interpellatie wordt gehouden om 14.30 uur.*

Interpellatie van de heer Karim Van Overmeire tot de heer Jaak Gabriels, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Buitenlandse Handel en Huisvesting, over het standpunt van de Vlaamse regering ten aanzien van de eventuele toetreding van Turkije tot de Europese Unie

De voorzitter : Aan de orde is de interpellatie van de heer Van Overmeire tot de heer Gabriels, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Buitenlandse Handel en Huisvesting, over het standpunt van de Vlaamse regering ten aanzien van de eventuele toetreding van Turkije tot de Europese Unie.

De heer Van Overmeire heeft het woord.

De heer Karim Van Overmeire : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, mijn vraag handelt over het EU-lidmaatschap van Turkije. Op de Europese top van Kopenhagen op 12 en 13 oktober werd beslist dat eind 2004 zal worden geëvalueerd of Turkije voldoende hervormingen heeft doorgevoerd opdat in 2005 de toetredingsonderhandelingen zouden worden geopend met dat land.

Het ziet ernaar uit dat Turkije nog wel wat inspanningen zal moeten leveren inzake controle op leger en politie, respect voor mensenrechten, het verlagen van de inflatie en het toezicht op het financiële systeem. De Turkse delegatie in Kopenhagen was zichtbaar teleurgesteld. Dat neemt echter niet weg dat het Turkse lidmaatschap van de EU weer een stapje dichterbij is gekomen.

Eigenlijk is er sprake van een echte salamistrategie, die haaks staat op de publieke opinie in bijna alle Europese landen. Het is een publiek geheim

dat dit Turkse lidmaatschap zeer sterk wordt gesteund door de Verenigde Staten. Blijkbaar is dat de prijs die Europa moet betalen om Turkije zijn rol te laten spelen in het Amerikaanse geostrategische spel in het Midden-Oosten. Die zaak is actueler dan ooit gezien de nakende oorlog tegen Irak en de rol die Turkije daarin kan spelen als basis voor Amerikaanse troepen. Sommigen gaan nog verder en spreken zelfs van een verborgen agenda, waarbij het Turkse EU-lidmaatschap die Unie zo zou verzwakken dat ze geen echte concurrentie meer zou betekenen voor de VS.

Het is merkwaardig dat de politieke leiders in Kopenhagen tot die beslissing zijn gekomen, temeer daar de politieke situatie in Turkije een ingrijpende wijziging heeft ondergaan. Bij de jongste parlementsverkiezingen in Turkije behaalde de islamitische, fundamentalistische AKP van de heer Erdogan immers meer dan een derde van de stemmen en een meerderheid van de zetels in het parlement, waardoor die AKP nu de regering vormt. Met het leger – dat in Turkije een zeer belangrijke rol speelt in de politiek – op de achtergrond kan Erdogan natuurlijk niet anders dan verklaren dat hij de seculiere beginselen van de Turkse grondwet zal respecteren en de koers van toenadering tot de EU aanhouden. Toch is het tekenend – en een verrassing voor velen onder ons – dat na tachtig jaar Kemalisme, doorgedreven secularisatie en oriëntatie op het Westen en Europa, het seculiere karakter van Turkije meer dan ooit onder druk staat. Steeds grotere delen van de Turkse bevolking zoeken hun toevlucht tot de islam en een fundamentalistische versie daarvan.

De EU staat open voor alle Europese landen die de fundamentele vrijheden en de principes van de rechtsstaat en de democratie respecteren. In de praktijk gaat het om de zogeheten criteria van Kopenhagen. Die behelzen stabiele politieke instellingen, bestendige democratie, respect voor de mensenrechten, de bescherming van minderheden,

Van Overmeire

markteconomische hervormingen en de capaciteit om het zogenaamde 'acquis communautaire' over te nemen en volledig te onderschrijven. Bovendien verwacht de EU van Turkije een constructieve opstelling bij het oplossen van de kwestie-Cyprus.

Turkije heeft tegenover de buitenwereld inderdaad een aantal hervormingen doorgevoerd, maar de vraag blijft of dat veel meer is dan een façade. Uiteindelijk blijft Turkije een verkapte politiestaat en een militaristisch land. Voor mij is het volstrekt onbegrijpelijk dat de EU zelfs het begin van besprekingen niet koppelt aan de onmiddellijke terugtrekking van de Turkse troepen uit Cyprus. Cyprus is immers uitgeroepen tot kandidaat-lidstaat en zal in 2004 lid zijn van de EU. Hoe kan de EU nu onderhandelingen beginnen met een land, als dat land een deel van het grondgebied van een EU-lidstaat militair bezet?

De criteria van Kopenhagen of de kwestie-Cyprus vormen echter niet de kern van de zaak: de vraag is of Turkije een Europees land is. De EU staat immers open voor alle Europese landen. Naar mijn mening en die van velen in Europa is Turkije geen Europees land. Dan gaat het niet alleen over het geografische criterium – nauwelijks 3 procent van het Turkse grondgebied ligt in Europa –, maar het lijkt me nuttiger om het Europese karakter van een land cultureel te definiëren. Dan wil ik het niet hebben over geloof of godsdienst. Europa is inderdaad niet langer een homogene christelijke entiteit, maar ik geloof wel dat de Europese samenlevingen het product zijn van een zeer specifieke en gemeenschappelijke geschiedenis. Ze zijn gevormd uit een mengsel van heidense en christelijke elementen, van Verlichting en deconfessionalisering, industrialisering en democratisering en het trauma van twee wereldoorlogen. Die geschiedenis en culturele achtergrond hebben de huidige vijftien lidstaten en de tien kandidaat-lidstaten van 2004 gemeen, en die achtergrond is noodzakelijk voor de interne cohesie van de Unie en het vermogen om als één blok naar buiten te kunnen treden.

Turkije heeft die basis duidelijk niet. Het Ottomaanse Rijk was eeuwenlang geen deel van Europa, maar de tegenpool ervan. Pas in 1923 heeft Turkije voor het Westen en Europa gekozen. Dat was echter steeds een van boven aan de samenleving opgelegde keuze, eerst door Kemal Atatürk en later door diens opvolgers. Steeds was het leger de waakhond die ervoor moest zorgen dat die koers werd aangehouden.

Er zouden nog meer problemen zijn bij een eventuele toetreding van Turkije. Gezien de demografische evolutie zou Turkije qua inwoners zeer snel de belangrijkste EU-lidstaat worden. Ook is er het probleem van de immigratie. Als de EU een land met zo'n jonge en snel groeiende bevolking opneemt in een Unie met een vrij verkeer van personen, dan is de vrees van West-Europa voor nog veel grotere immigratiestromen vanuit Turkije terecht. Door het lidmaatschap zou de EU aan Syrië, Irak en Iran grenzen en dus rechtstreeks worden geconfronteerd met de problemen in de Kaukasus en Centraal-Azië. Zelfs indien we dat willen, is Europa momenteel gewoon niet klaar om de rol te spelen die een dergelijke entiteit zou moeten spelen. Indien we bijna rechtstreeks in al die conflicten worden betrokken, dan plaatst dit de Unie voor enorme problemen.

Bovendien zou het lidmaatschap van Turkije niet het einde van het verhaal zijn. Als Turkije wordt opgenomen, welke argumenten zijn er dan nog om Israël en de landen van Noord-Afrika uit die Unie te houden? Het is opvallend dat de federale minister van Buitenlandse Zaken, de heer Michel, op 12 november 2002 in de Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken luidop droomde van een Europa dat zich op lange termijn zou uitstrekken tot aan de Oeral in het oosten en tot aan de Sahara in het zuiden. Deze Europese Unie zou dus niet alleen het grootste deel van Rusland omvatten, maar ook het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

De heer Louis Bril : Zoals het Romeinse Rijk.

De heer Karim Van Overmeire : Het Romeinse Rijk was 2000 jaar geleden. Het is uiteindelijk ten onder gegaan aan een te grote expansie. Toen indertijd een Europese Unie van 6 lidstaten werd opgericht, dan was dat om Europa sterker te maken en de vrede in Europa te garanderen, en niet om een soort nieuw Romeins Rijk of een nieuw imperium te creëren. Europa heeft die ambitie niet en mag die ook niet hebben. We moeten de grenzen van ons kunnen en van onze culturele entiteit goed beseffen.

Niet alleen in Turkije is er een kloof tussen een op het Westen gerichte elite en de grote volksmassa, er is ook een kloof tussen degenen die de politieke lijn bepalen in de EU en de wil van de Europese bevolking. Die politieke leiders in de EU zien die Unie uiteindelijk als een instrument van 'social and political engineering' om ideologische doelstellingen te realiseren. In die Europese Unie bekijkt men mensen als consumenten en producenten. Ook cultuur is er maar een product. Traditie en na-

Van Overmeire

tionale identiteit zijn slechts hinderlijke relictten uit het verleden. Dat is een ideologische doelstelling die, denk ik, haaks staat op wat de overgrote meerderheid van de mensen in Europa willen.

Ik pleit er niet voor om Turkije af te stoten. We hebben alle belang bij goede relaties met Turkije. Maar in plaats van een volwaardig lidmaatschap zou de EU Turkije een statuut van doorgedreven partnerschap kunnen aanbieden. Zo binden we Turkije wel degelijk aan de EU, zonder het wezen van de EU geweld aan te doen. Een dergelijk statuut zou, naargelang van de evolutie van de situatie in Turkije, telkens gunstig of in minder gunstige zin kunnen worden aangepast, terwijl lidmaatschap definitief is. Van zodra een land lid is van de EU, is het bijna onmogelijk om dat lidmaatschap weer op te schorten.

Waarom kaart ik dit dossier aan in dit parlement? Met paars-groen verbaas ik me nog maar over weinig, maar nu verbaasde het me toch weer dat het in Kopenhagen net weer de Belgische delegatie was – weliswaar samen met een aantal andere landen – die zich opwierp als de grote voorstander van het Turkse lidmaatschap. Ik vraag me af waar dat in godsnaam goed voor was. Samen met velen in het Vlaams Parlement vind ik dat het Belgisch buitenlands beleid ook het buitenlands beleid van de componenten van de federatie zou moeten zijn. Als belangrijkste component van die federatie, met een meerderheid van de bevolking en het fundament van de Belgische economie in ons landsdeel, moet Vlaanderen en dus het Vlaams Parlement interesse hebben voor wat er gebeurt in de EU en voor wie er al dan niet lid wordt. Het lidmaatschap van Turkije zal immers een weerslag hebben op wat er gebeurt in de Vlaamse samenleving.

Daarom vraag ik met klem dat de Vlaamse regering wat meer interesse zou hebben voor die buitenlandse politiek. Ik heb immers de indruk dat ze zich steeds meer terugplooit op het louter economische aspect, op de export en misschien wat op toerisme, en – onterecht – niet geïnteresseerd is in de harde kern van de politiek. Dit is een mooi dossier. De Vlaamse regering moet een standpunt innemen tegen het lidmaatschap van Turkije, om in de plaats daarvan een doorgedreven partnerschap voor te stellen. Mijnheer de minister, ik wil u vragen dat u terzake overleg zou plegen met de federale regering en uw invloed zou aanwenden om dat federale buitenlandse beleid in die richting bij te sturen.

De voorzitter : De heer Ramon heeft het woord.

De heer Frans Ramon : Mijnheer de voorzitter, ik wil reageren op het betoog van de vorige spreker. Hij heeft het over het wezen van Europa als zou dat iets vaststaand zijn.

Volgens mij is de EU een constructie die evolueert. Iemand zei ooit eens : 'Sharing is changing.' Wie deelt met elkaar, zal ook deels veranderen. Er is sprake van een voortdurende evolutie. Ik ben het eens met de spreker dat het economische aspect wat teveel wordt beklemtoond. Daarom moeten er mensen zijn die het sociale en het ecologische Europa af en toe beklemtonen. Ook is er de cultuur. We hebben hier al vaker gepleit voor de diversiteit van culturen en het respect voor culturen.

Ik volg de spreker niet dat dit een eenvormig verhaal is. Zijn pleidooi voor mensenrechten volg ik natuurlijk wel. We kennen de situatie in de Turkse gevangenissen. Daar zijn ook Vlamingen op bezoek geweest, en er is een rapport over uitgebracht. Inzake democratie en mensenrechten is er nog een hele weg af te leggen. Ik weet niet of men dan meteen kan zeggen dat Turkije evolueert naar een fundamentalistische islamstaat. Dat lijkt me een aantal bruggen te ver. Natuurlijk moeten we daar alert voor zijn, maar hopelijk zal er ook in Turkije af en toe wel wat veranderen.

Cyprus is reeds jaren een twistpunt. Het is niet meteen realistisch te verwachten dat die situatie plots zal worden verholpen. Ook daar zal de oplossing er onder druk van Europa misschien wat sneller moeten komen, maar dat zal niet meteen gebeuren.

Bij elke uitbreiding van Europa leefde er angst voor nieuwe migratiestromen. In werkelijkheid bleek die toevloed er echter niet te komen. Mensen denken aan hun eigen werkgelegenheid en hun eigen zekerheden. Ze zijn bang voor nieuwe dingen. Dat is menselijk, maar we mogen dat niet overdrijven. Bij vorige uitbreidingsbewegingen hoorde ik net hetzelfde.

De voorzitter : De heer Verrijken heeft het woord.

De heer Miel Verrijken : Mijnheer de voorzitter, het betoog van de heer Van Overmeire was bijzonder briljant en volledig. Ik hou me wat meer bezig met cultuur. Ik ben zowat de ambassadeur van de andere commissie, en in die hoedanigheid wil ik enkele culturele aspecten belichten waardoor volgens mij de aanvaarding van Turkije onmogelijk is.

Verrijken

Ik meen dat we diep in ons hart wel weten wat de cultuur van Europa is en welke de waarden van Europa zijn, hoewel ze misschien moeilijk te omschrijven is. Dan reken ik daar ook Rusland bij en de Verenigde Staten. De inwoners van de VS zijn immers onze broeders en neven, die gevlucht zijn voor sociale wantoestanden hier.

De bakermat van de cultuur die de meest succesvolle van alle tijden is geweest, namelijk de Europese, is gegroeid uit de liefde voor een mooie vrouw. Dan heb ik het niet alleen over Europa die geland is op Cyprus, maar ook over de mooie Helena, als onderpand van de oorlog van Troje. Dit werd door Homeros beschreven in het grootste gedicht dat we ooit hebben gehad. De bijbel is in zekere zin immers een importproduct uit de woestijn. De bakermat van de Ilias, namelijk Troje, wordt momenteel militair bezet. Dat is een soort militair oefenkamp. Daar wordt op een militante wijze het hart van Europa miskend en mishandeld.

Tijdens de eerste wereldoorlog was Turkije een bondgenoot van Duitsland en dus in zekere zin een verliezende natie. Het land is er echter in geslaagd om, door het militarisme van Atatürk, niet minder dan 2 miljoen Grieken uit te moorden in Anatolië. Anatolië is nu het meest Europese gedeelte van de Oud-Griekse cultuur. Efese, een belangrijke plaats voor christenen in het algemeen en voor katholieken in het bijzonder omdat Maria er ten hemel is opgenomen, is momenteel uitgeplunderd door Turken die op de Europese en Amerikaanse markt versjacheren wat ze daar hebben buitgemaakt. Ze hebben zelfs de naam veranderd in Kusadasi.

Maandenlang werd op de Vlaamse televisie een programma uitgezonden over het cultuurgoed van Turkije waarin de desinformatie erg ver werd gedreven. Men toonde er immers half verwoeste Griekse tempels. Zoals u weet, is een van de drie stijlen van het Oude Griekenland de Ionische. De Ionische zuil is alleen in Anatolië gebruikt. Dat maakte deel uit van Groot-Griekenland. Het is niet omdat er in de 11e eeuw krijgsvendes uit Turkistan naartoe zijn gegaan, die tot bij Wenen zijn geraakt, dat de cultuur van Anatolië niet Grieks zou zijn. Ook het uitmoorden van die 2 miljoen Grieken verandert daar niets aan. U moet de boeken en de films van Elia Kazan maar eens tot nu nemen, dan zult u begrijpen wat ik bedoel. De heilige berg Athos in Anatolië is een van de kernen van het christelijk geloof.

De Aya Sophia, na de Sint-Pietersbasiliek het grootste christelijke – weliswaar orthodoxe – heiligdom in Constantinopel, wordt momenteel nog steeds misbruikt als moskee. De Turken zouden misschien als gebaar die afschuwelijke minaretten eraf kunnen halen en een van de mooiste, meest serene gebouwen van de Oost-Europese orthodoxe stijl teruggeven aan de christelijk-orthodoxe cultus. Dat zou misschien het begin van bewijs zijn van zin voor godsdienstvrijheid. Gezien de huidige politieke evolutie van de fanatieke islammeerderheid kunnen we daar niet op hopen.

Op cultureel gebied heeft Europa zijn stem al bekendgemaakt. Europa heeft het christelijke Griekse Cyprus aanvaard als lid en de kandidatuur van het door de Turken bezette noordelijke gedeelte eenvoudigweg verworpen. Dat is volgens mij de beste stemming die Europa kon bedenken. We onderstrepen daarmee dat de Turkse inval op Cyprus onrechtvaardig is. Ik neem aan dat u geen specialist bent op dit gebied. Geloof me, tot op vandaag worden de vroegste christelijke mozaïeken op Cyprus, die van de 4e en 5e eeuw, door de Turken versjacherd in New York in verdachte antiquariaten. De Turken plunderen de vroegste christelijke kerken. Of dat nu orthodoxe of katholieke kerken zijn, heeft voor mij geen belang. De eerste bewijzen van de kunst van het christendom, namelijk de eerste kerkjes buiten Palestina, bevonden zich voornamelijk in het noorden van het eiland. Die zijn op systematische wijze verwoest. Het grootste heiligdom van de orthodoxe kerk is momenteel een geitenstal nadat alle mozaïeken verpatst werden via Zurich en Brussel naar New York.

Tot de Aya Sophia wordt teruggegeven aan haar sublieme bouwers, tot we de Griekse kunst in Anatolië opnieuw kunnen beleven, tot Efese wordt teruggegeven aan Europese archeologen, kan er geen sprake zijn van de Turkse toetreding tot Europa. Zelfs kanselier Kohl en ex-president Giscard d'Estaing hebben onderstreept dat Turkije noch geografisch, noch cultureel, noch volkenkundig, noch economisch tot Europa behoort.

De voorzitter : De heer Brill heeft het woord.

De heer Louis Brill : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, ik zal niet zover in detail treden als de heer Verrijken. Ik ben historicus van opleiding en daarom wil ik hier toch iets aan toevoegen.

Er zijn evenveel punten pro als contra de toetreding van Turkije. Op cultureel gebied zijn er meer pro dan contra. In elk geval wordt 2004 een belang-

Bril

rijk jaar. Er moet aan nog heel wat voorwaarden worden voldaan : op financieel vlak en inzake de mensenrechten. Laat ons dat vooropstellen. Daar bestaat niet de minste discussie over.

Een eventuele toetreding heeft niets te maken met een paars-groene coalitie. Dat is een logische stap in de evolutie van de EU sedert het Verdrag van Rome in 1957. Welke regering er ook aan de macht is, als ze dat verdrag aanvaardt, zijn de onderhandelingen met Turkije en andere landen een logische stap. De verzwakking van de Unie door de opname van Turkije speelt in het achterhoofd van sommigen. Dit kan in realiteit niet. We hebben daar inderdaad te maken met het regime van Erdogan. Net zoals in andere landen heeft de bevolking niet gekozen voor Erdogan, maar tegen de partijen die al te lang aan de macht waren. Wie Turkije een beetje kent, weet dat.

Hetzelfde geldt voor de joodse staat. We moeten teruggaan naar de periode van de uitdrijving van de joden tijdens het Romeinse Rijk. Dat volgde op het Ottomaanse Rijk. Onze westerse beschaving is immers niets anders dan een samenraapsel van diverse culturen : de Griekse, de Romeinse en de Egyptische. Byzantium was inderdaad een schitterende instandhouding van het Romeinse Rijk. Het is niet omdat we – ook hier in West-Europa – bepaalde dictaturen hebben gehad, dat die landen zomaar uit de Unie vliegen. Als we in de tijd teruggaan, zien we zeker evenveel factoren pro als contra.

Het klopt dat grote delen van Turkije niet tot het Europees grondgebied behoren, maar de cultuur is nog steeds in sterke mate westers. Goed, de islam leeft daar. *(Opmerkingen van de heer Miel Verrijken)*

U hebt zelf gewezen op het seculiere karakter van de Turkse samenleving. Als Turkije toetreedt tot de EU, kunnen we een dam opwerpen tegen de islam en op die manier de seculiere krachten een duwtje in de rug geven.

Ik ga ermee akkoord dat 90 percent van het grondgebied niet in Europa ligt, maar op cultureel vlak en qua filosofie en gedachtegoed behoort Turkije tot de westerse wereld. De heer Van Overmeire had het vooral over de financiële problemen, over de mensenrechten, over de kwestie-Cyprus en de verkapte politiestaat. Als we ver genoeg teruggaan in de tijd, kunnen we historisch gezien zeggen dat Turkije een Europees land is.

Minister Vanderpoorten werkt aan een onderwijsakkoord tussen Vlaanderen en Marokko. Via dat project zouden we leerkrachten, en ook leerlingen, uitwisselen. Dat akkoord zal afgerond zijn voor het verlot. Hoe meer pogingen we ondernemen om met deze landen overeenkomsten te sluiten, hoe beter.

Ik geef het voorbeeld van Israël en de joodse staat. Hoever moeten wij terug in de tijd grijpen om dit probleem te benaderen ?

De heer Miel Verrijken : In de 11e eeuw zijn volkstammen zoals de Turken uit Turkistan vertrokken en hebben als een gesel door Europa tot in Wenen alles op hun weg vernield, in die mate zelfs dat het gemartelde Servische volk Kosovo als symbool heeft genomen in haar verbeten strijd tegen de islam. We kunnen dus niet zeggen dat de Turken bijdragen hebben geleverd aan de Europese cultuur, als men tenminste hun vuur, vlam en vernietiging buiten beschouwing laat.

De voorzitter : Minister Gabriels heeft het woord.

Minister Jaak Gabriels : Mijnheer de voorzitter, collega's, we moeten er ons voor hoeden de discussie al te breed te voeren. De heren Van Overmeire en Verrijken zijn niet dezelfde mening toegedaan over de achtergronden die bepalen wie al dan niet bij Europa horen. Dit gegeven is erg belangrijk.

Ik deel in dit verband het standpunt van de heer Brill : er zijn meer positieve banden dan negatieve met sommige delen van Turkije, zoals bijvoorbeeld Anatolië. Klein-Azië was immers een belangrijke speler in de beroemde eposen die hier zijn aangehaald en de Europese cultuur heeft hierop geteerd. Vertrekken van 3 percent van het Turks grondgebied is derhalve een standpunt waarvan de objectiviteit ook door zijn eigen partij wordt gerelativeerd.

Het is een complex probleem. De heren Ramon en Brill hebben dit punt sterk gerelativeerd. Sterke allianties kunnen de toekomst in een belangrijke mate vorm geven. Wij zouden voor een ander soort Europa staan als Turkije geen deel van de NAVO was. Dit zal de toekomst zeker beïnvloeden.

De problematiek die de heer Van Overmeire aanhaalt, heeft reeds het voorwerp uitgemaakt van ontelbare gedachtewisselingen, zowel in de schoot van de Europese Unie als daarbuiten. Hij heeft aangehaald dat de Verenigde Staten vragende partij zijn om Turkije binnen Europa te verankeren. Na de tweede wereldoorlog was men in Europa blij

Gabriels

dat de Amerikanen voor de heropbouw hebben gezorgd. Dit moet in rekening worden gebracht.

Op 14 juni 2002 werd de Vlaamse houding in verband met de toetredingscriteria, als antwoord op de schriftelijke vraag van de heer Van Overmeire, reeds geschetst. Aan dit standpunt is ten gronde niets veranderd.

Reeds van bij de aanvang van het toetredingsproces heeft Vlaanderen het standpunt dat door België werd ingenomen, onderschreven. Dit standpunt komt erop neer dat de nieuwe lidstaten slechts tot de Europese Unie kunnen toetreden als en voor zover ze aan de daartoe door de Europese Unie opgelegde politieke en economische voorwaarden voldoen. Vlaanderen heeft daarbij ook voluit het differentiatieprincipe ondersteund. Dit principe impliceert dat elke kandidaat-lidstaat moet kunnen worden beoordeeld op basis van de eigen merites, los van het dossier dat de andere kandidaat-lidstaten voorleggen.

Het zou echter een grove miskening zijn van de basisprincipes die tot de oprichting van de Europese Unie hebben geleid om de uitbreiding te herleiden tot een louter technische operatie. Die operatie maakt mijns inziens in wezen immers deel uit van een fundamenteel politiek project, dat gericht moet zijn op de bevordering van de stabiliteit, veiligheid en welvaart op het Europese continent en daarbuiten. Het is in de eerste plaats de Europese Commissie die, in opdracht van de lidstaten en op basis van de jaarlijkse voortgangsrapporten, de vooruitgang van het beantwoorden aan de toetredingscriteria door de respectieve kandidaat-lidstaten evalueert. Aangezien het Belgisch recht voorschrijft dat ook de deelstaatparlementen zich zullen moeten uitspreken over het toetredingsverdrag, hoeft het geen betoog dat de Vlaamse regering dit proces nauwgezet opvolgt.

U weet dat de zogenaamde criteria van Kopenhagen de ultieme toetsstenen zijn om te bepalen of een land kan toetreden of niet. Deze criteria stipuleren onder meer duidelijk dat het land moet voldoen aan een aantal politieke en economische vereisten: het respect voor de rechtstaat en de democratische spelregels, de bescherming van de minderheden, de vrijheid van meningsuiting, de persvrijheid, de strijd tegen corruptie door een onafhankelijk politie- en justitieapparaat, de aanwezigheid van een efficiënte overheidsadministratie en de ontwikkeling van een vrije markt. Aan de hand van al deze criteria wordt de geschiktheid van een

kandidaat-lidstaat getoetst. De Europese Commissie heeft aan de hand van tussentijdse evaluaties, waarbij voor elke kandidaat-lidstaat minutieus werd onderzocht in welke mate aan de criteria werd voldaan, een betrouwbaar beeld geschetst van de vooruitgang.

Dit heeft er mee toe geleid dat op de Europese top van Kopenhagen van december vorig jaar een zonder meer historisch resultaat werd gehaald. In 2004 zullen acht nieuwe lidstaten uit Centraal- en Oost-Europa, net als de eilanden Cyprus en Malta, tot de Unie toetreden. Voor andere kandidaat-lidstaten werd tijdens diezelfde top vastgesteld dat er nog belangrijke bijkomende inspanningen nodig waren. Dit gold op de eerste plaats voor Bulgarije en Roemenië, maar zeker ook heel specifiek voor Turkije.

Zo ben ik bij de kern van de vragen van de heer Van Overmeire aanbeland. De kwestie van de eventuele toetreding van Turkije tot de EU heeft hier en elders ongetwijfeld een soms verhit debat teweeggebracht. Het kan geen toeval zijn dat het debat in essentie enkel Turkije viseert. Telkens weer worden er vragen gesteld bij het al dan niet Europese karakter van Turkije. Ik heb dat daarnet al trachten te relativieren. Achter heel wat van deze vragen schuilen mijns inziens ook dromen van een zuiver monocultureel Europa. De essentiële vraag of Turkije wel of niet voldoet aan de criteria van Kopenhagen wordt daardoor naar de achtergrond verdrongen. De vragen camoufleren in werkelijkheid de onuitgesproken stelling dat Turkije een moslimland is, dat bijgevolg nooit bij de Europese familie kan horen. Dit is een zeer gevaarlijke stelling, omdat zij volstrekt voorbij gaat aan de historische werkelijkheid. Diverse sprekers wezen hier vandaag reeds op. Het Europa van vandaag is een smeltkroes van culturen, waarin christelijke elementen voortleven naast joodse, vrijzinnige, humanistische en muzelmaanse. De stelling gaat in tegen de verworvenheden van de Verlichting, waarbij de scheiding van kerk en staat een einde maakte aan eeuwenoude religieuze conflicten.

De tolerantie, één van de hoekstenen van de Europese Unie, was vroeger ook een belangrijk wezenskenmerk van het vroegere Ottomaanse Rijk, waarin bijvoorbeeld Griekenland, Roemenië, Bulgarije en Servië eeuwenlang ongestoord christelijk konden blijven. We moeten dat ook durven erkennen. Historisch kunnen we daar niet omheen. U kunt vanalles zeggen, maar u kunt de geschiedenis niet verkrachten. Als Turkije ooit lid wordt van de EU zal het in elk geval, net als alle andere lidstaten, worden verplicht tot een strikt seculiere opstelling. Het is dus duidelijk dat er een scheiding tussen

Gabriels

kerk en staat zal moeten zijn om aanvaard te kunnen worden, mijnheer Verrijken. Confessionele overwegingen doen bijgevolg niet ter zake. Ik wijs er uitdrukkelijk op dat de Europese verdragen nu reeds in een sanctiemechanisme voorzien voor lidstaten die in gebreke blijven op het vlak van het respect voor de fundamentele waarden. Bovendien ligt bij de Europese Conventie momenteel een voorstel op tafel om in de verdragen ook een uitredingsmogelijkheid in te schrijven.

Filosofische beschouwingen zullen niet determinerend zijn voor beslissingen die zich in het licht van het toetredingsproces opdringen. Dat zijn ze nooit geweest, voor geen enkele van de huidige lidstaten, ook niet voor diegene die volgend jaar zullen toetreden. De essentie en tegelijk het breekpunt zal zijn of Turkije voldoet aan zowel de politieke als de economische toetredingsvoorwaarden. Niets laat voorzien dat in de afweging van deze voorwaarden met een andere schaal zal worden gemeten, integendeel, daar zal geen duimbreed op worden toegegeven. Ook de Vlaamse regering zal daarover waken, samen met de Belgische en de andere Europese overheden.

Tegelijk wens ik te onderstrepen dat de Europese Gemeenschap al sinds 1963 een associatieverdrag met Turkije heeft afgesloten, waarin EU-lidmaatschap uitdrukkelijk in het vooruitzicht werd gesteld. In december 1999 werd Turkije door de Europese Raad van Helsinki formeel erkend als kandidaat-lidstaat waardoor, conform de bepalingen van artikel 49 van het EU-verdrag, het 'Europees karakter' van Turkije politiek werd vastgesteld.

De Europese Commissie heeft in haar voortgangsrapporten vastgesteld dat Turkije hoe dan ook nog niet rijp wordt bevonden om toetredingsonderhandelingen aan te vatten. Hoewel de Europese Commissie belangrijke vooruitgang detecteerde, wordt Turkije nog steeds niet geacht in voldoende mate aan de politieke voorwaarden te voldoen. Ondanks de diverse hervormingen zoals de afschaffing van de doodstraf en belangrijke justitiële en administratieve hervormingen, blijven er nog steeds omvangrijke problemen die verdere aanpassingen noodzakelijk maken. Iedereen die de toestand volgt, weet dat. Sommige basisrechten en -vrijheden worden nog steeds beknot en de rol van het leger in de samenleving en in de politiek blijft fundamentele vragen oproepen.

Het hoeft geen betoog dat er nu, rekening houdend met de destabiliserende economische crisis in het

land, nauwelijks sprake kan zijn van het behalen van de economische criteria. Op grond van deze vaststellingen kwam de Europese Raad van Kopenhagen in december tot de conclusie dat Turkije nog niet formeel voldeed aan de criteria voor het opstarten van de onderhandelingen tot toetreding, maar dat de Europese Unie 'zonder verwijl' toetredingsonderhandelingen zal openen indien Turkije in december 2004 aan de politieke criteria voldoet.

Turkije heeft nog een lange weg af te leggen. Vlaanderen zal zijn rol binnen de Belgische federatie onverkort blijven spelen. De Vlaamse regering zal erover waken dat er voor de huidige en voor de toekomstige lidstaten geen enkele toegeving wordt gedaan op het vlak van de fundamentele waarden.

Vlaanderen wil aan het Europees overleg deelnemen. Het lijkt me in dit verband zinloos om zelf bijkomende of specifieke eisen op te leggen. Indien we dit niet in Europees verband kunnen realiseren, stellen we eigenlijk de waarde van de EU in vraag. De Vlaamse regering zou dergelijke eisen overigens enkel binnen het federale kader kunnen opleggen. Dit betekent dat de federale regering en de overige gewestregeringen zich hier akkoord mee moeten verklaren.

Zoals de heer Bril daarnet al heeft verklaard, heeft dit niets met partijpolitiek te maken. Na de Tweede Wereldoorlog is de drang ontstaan om van Europa een unie te maken. Het is hierbij steeds de bedoeling geweest om een herhaling te vermijden van de verschrikkelijke en catastrofale conflicten die op enkele decennia tijd tweemaal hebben plaatsgevonden.

Het is belangrijk dat we ons niet door pleinvrees of door misplaatste argumenten laten leiden. Tijdens de discussies over kandidaat-lidstaten moeten we steeds de juiste argumenten hanteren. We moeten elk land op dezelfde wijze evalueren. Indien een kandidaat-lidstaat aan de criteria voldoet, zal de EU in haar totaliteit een positief oordeel vellen. Indien een kandidaat-lidstaat niet aan de criteria voldoet, zal het antwoord eensluidend negatief zijn. Dit is ons uitgangspunt met betrekking tot dit dossier.

De voorzitter : De heer Van Overmeire heeft het woord.

De heer Karim Van Overmeire : Ik zou de minister willen bedanken voor zijn duidelijk antwoord.

Blijkbaar verschillen we van mening over deze kwestie. De minister heeft daarnet verklaard dat de

Van Overmeire

EU openstaat voor alle landen die aan de criteria van Kopenhagen voldoen. Dit klopt niet : de EU staat open voor alle Europese landen die aan de criteria van Kopenhagen voldoen. Er zijn, met andere woorden, twee voorwaarden. Een kandidaat-lidstaat moet niet enkel aan de criteria van Kopenhagen voldoen, het Europees karakter van een kandidaat-lidstaat is even belangrijk.

We voeren verhitte debatten over de mogelijke toetreding van Turkije en niet over de toetreding van de Baltische staten of van Hongarije, omdat de mensen aanvoelen dat Turkije geen Europees land is. Turkije kan in het beste geval als een grensgeval worden omschreven.

De mogelijke toetreding van Turkije opent het debat over het karakter van de EU. Is de EU een louter economische entiteit ? Zal de EU blijven groeien, tot de Oeral en de Sahara zijn bereikt ? Willen we een nieuw Romeins rijk oprichten ? Of is de EU een constructie die de Europese naties na twee vernietigende burgeroorlogen in staat wil stellen om in vrede, welvaart en veiligheid samen te leven ? Wil de EU de stem van Europa luider laten weerklinken in de wereld ?

Wat de Verenigde Staten betreft, mogen we ons niet laten verblinden door de verschuldigde dankbaarheid voor de heropbouw na de Tweede Wereldoorlog. Deze periode ligt al 50 jaar achter ons. Wie de recente ontwikkelingen met betrekking tot Irak heeft gevolgd, heeft ongetwijfeld al gemerkt dat de Amerikaanse belangen soms van de Europese belangen verschillen. Na 50 jaar mag de Europese dankbaarheid ophouden en mogen we ook eens aan de eigen belangen denken.

Mij gaat het om het Europees karakter van de EU. Ik ben het eens met de heer Ramon dat het karakter van Europa niet definitief vastligt. Het huidige Europa is niet het Europa van 50 jaar, van 100 jaar of van 1000 jaar geleden. De Europese cultuur evolueert permanent en is permanent aan externe invloeden onderhevig. Deze invloeden kunnen van de islamitische wereld, van de Verenigde Staten of van eender welk deel van de wereld afkomstig zijn.

De eerstvolgende uitbreiding van de EU brengt dit Europees karakter niet in het gedrang. Al die nieuwe lidstaten hebben een gemeenschappelijke cultuur, een gemeenschappelijke geschiedenis en een gemeenschappelijke manier om de zaken te bekijken.

In Turkije wordt dit Europees karakter al sinds 1923 van bovenaf opgelegd. Het leger bewaakt het seculiere karakter van de staat. Dit gebeurt in geen enkel ander Europees land. De heer Erdogan maakt van Turkije momenteel geen islamitische staat omdat hij weet dat de volgende dag een staatsgreep zou plaatsvinden. Dit is in geen enkel ander Europees land het geval.

Ik wil Turkije niet afstoten, maar ik vind dat Turkije een specifiek statuut moet krijgen. We moeten Turkije zo dicht mogelijk bij de EU houden. Dit betekent evenwel niet dat Turkije het volwaardig lidmaatschap van de EU moet krijgen. Door middel van dit specifiek statuut kunnen we een dam opwerpen tegen het islamfundamentalisme, dat blijkbaar alle aanwezigen angst aanjaagt.

Het spreekt vanzelf dat de eventuele toetreding van Turkije een test case is. Indien Turkije wordt toegelaten, vraag ik me af op basis van welke criteria Israël buiten de EU kan worden gehouden. Maakt 3 percent van het grondgebied van Turkije plots een Europees land ? Als Turkije lid kan worden, zouden Marokko, Tunesië of Egypte dan ook lid kunnen worden ? Zouden Iran en Syrië, zodra ze op papier seculiere staten zijn geworden, dan ook lid kunnen worden ? Deze discussie draait niet om de toetreding van een specifiek land, het gaat hier om het karakter van de EU.

De emigratie werd daarnet al even aangehaald. Ik heb in het verleden nooit sterk gewaarschuwd voor een grote immigratie vanuit Oost-Europa. Op basis van de demografische evoluties geloof ik daar ook niet in. Tegen 2050 zal het inwonersaantal van Bulgarije gehalveerd zijn. Het gemiddeld geboortecijfer per gezin bedraagt momenteel minder dan één kind. Turkije heeft evenwel nog steeds een snelgroeiende en zeer jonge bevolking. Indien dit land in een EU met open grenzen zou worden opgenomen, zou het immigratiegevaar zeer reëel worden.

We hebben hier een bijzonder interessante discussie gevoerd over het culturele karakter van Turkije. De aanwezigheid van eeuwenoude monumenten heeft echter weinig te maken met het karakter van de huidige samenleving. Egypte staat bekend om zijn piramiden, maar de huidige Egyptenaren hebben niets meer met de bouwers van die piramiden te maken. De mooiste Griekse tempels staan in Anatolië. Alle Grieken en hun nakomelingen zijn echter verdreven of uitgemoord. De mensen die nu rond die mooie tempels wonen, hebben niets met de oorspronkelijke bouwers ervan te maken. Ze dragen die cultuur niet uit.

Van Overmeire

Het draait hier uiteindelijk om de afweging van een aantal feiten. Ik heb in dit verband een duidelijk standpunt. Zoals de minister daarnet heeft gezegd, is Turkije door en door een moslimland. Wat mij betreft, kan Turkije nooit tot de EU behoren.

De voorzitter : Minister Gabriels heeft het woord.

Minister Jaak Gabriels : Ik zou hier nog even een fundamentele vraag willen stellen. Indien we een duidelijke scheiding tussen geloof en staat kunnen vaststellen, hebben we dan het recht om het geloof van de betrokken mensen te beoordelen ? Dit is een zeer fundamentele vraag.

We moeten de seculiere inrichting van het staatsbestel beoordelen. De mensen hebben het recht om individueel te kiezen welke godsdienst ze wensen aan te hangen. Dat deze godsdienst niet met het politiek bestel mag worden vermengd, is een Europese voorwaarde. Voor de rest heeft niemand het recht om zich met de godsdienst van die mensen te moeien. Dat is mijn uitgangspunt.

De voorzitter : De heer Van Overmeire heeft het woord.

De heer Karim Van Overmeire : Ik zou hier even op willen ingaan. Mijns inziens is het perfect mogelijk om tegelijkertijd moslim en Europeaan te zijn. De Bosnische variant van de islam bewijst dat dit mogelijk is.

De situatie in Bosnië verschilt evenwel grondig van de situatie in Turkije. In Turkije wordt het seculiere karakter van bovenaf opgelegd. Het leger staat klaar om deze staatsinrichting te beschermen. Wie dit niet inziet, is gewoonweg naïef.

Minister Jaak Gabriels : Als we naar het aantal Turkse inwoners kijken, is Berlijn, na Ankara en Istanboel, de derde grootste Turkse stad ter wereld. Is de EU minder Europees omdat er 160.000 Turken in Berlijn wonen ? Het gaat om de organisatie

van de Duitse staat en niet om het geloof van bepaalde mensen. Indien we dit door elkaar halen, zal het geloof permanent worden gebruikt om van landen of hun inwoners zondebokken te maken. Dit is fundamenteel onjuist. Ik heb daarstraks de criteria opgesomd waar de kandidaat-lidstaten op getoetst worden. Het zijn precies die criteria en de antwoorden daarop die positief moeten zijn om uiteindelijk aanvaard te worden.

Daarstraks hebt u gezegd dat het leger de seculiere staat in Turkije bewaakt. Welnu, ik vraag u even na te gaan welke argumenten werden gebruikt bij de toetreding van Griekenland en Portugal, twee landen met een heel broze democratie. De EU vreesde toen in beide gevallen dat de democratie enkel door het leger overeind werd gehouden. Ik vraag u enkel daar even over na te denken, want na al die jaren twijfelt niemand er nog aan dat Griekenland en Portugal twee goede democratieën zijn. Het ene kan het andere positief beïnvloeden, en dat is precies mijn pleidooi. Mijn pleidooi is er een van positivisme, en niet van negativisme.

De heer Karim Van Overmeire : Ja, maar er is een verschil : in Griekenland en Spanje heeft men het leger eerst tot zijn normale rol teruggedrongen alvorens men is beginnen spreken over toetreding. U mag de zaken niet omkeren. De EU heeft geëist dat eerst het leger terug naar zijn kazernes moest en dat er eerst opnieuw een democratie moest zijn. Pas toen aan die voorwaarden was voldaan, werden de onderhandelingen gestart. Hier wordt echter gezegd dat het maar gelukkig is dat er in Turkije een leger is, anders zou het misschien geen seculiere staat zijn. Dit is toch een volledig verschillend uitgangspunt.

Minister Jaak Gabriels : U hebt dat aangehaald !

De voorzitter : Het incident is gesloten.

– *Het incident wordt gesloten om 15.32 uur.*
